

9. LES PERSPECTIVES DE MIGRACIÓ FUTURA DELS I DE LES ESTUDIANTS QUE PARTICIPEN EN PROGRAMES DE MOBILITAT UNIVERSITÀRIA INTERNACIONAL

Vasi Mocanu i Enric Llurda Giménez

“Els estudiants viatgers a Europa constitueixen una elit perquè mostren el camí cap al futur”³⁰ (Murphy-Lejeune, 2004: 75).

9.1. Introducció

La mobilitat d'estudiants universitaris ha estat potenciada en les darreres dècades com a catalitzadora de la internacionalització i l'augment de les perspectives professionals dels estudiants que hi participen. En aquest article, plantegem a quins llocs estarien disposats a traslladar-s'hi per treballar i viure-hi en un futur els estudiants universitaris que havien decidit participar en un programa de mobilitat internacional. Aquesta pregunta se'ls fa tot just en arribar a les universitats de destí objecte del nostre estudi: Lleida (Catalunya), Oulu (Finlàndia) i Bucarest (Romania).

9.2. Marc teòric

En els últims anys, hem pogut observar un increment significatiu en la mobilitat estudiantil internacional. Segons l'OCDE (2014), l'any 1975 0,8 milions d'universitaris estaven estudiant fora del seu país d'origen; aquesta xifra va arribar als quatre milions i mig l'any 2012. Un notable percentatge del 48% d'aquests universitaris tenen com a destinació el continent europeu. Aquest fet és degut especialment a la implementació del programa Erasmus, que es va iniciar l'any 1987 i des de llavors ha permès la mobilitat de més de tres milions d'universitaris (Comissió Europea, 2014). Així mateix, cada cop més estudiants gaudeixen d'una estada a l'estranger en el marc d'altres programes de mobilitat.

Consegüentment, el fenomen de la mobilitat universitària ha estat estudiat tant a Europa (p. e., Findlay *et al.*, 2011; Gallego, 2014; King i Ruiz, 2003; Llurda *et al.*, en premsa; Murphy-Lejeune, 2002; Van Mol, 2012) i altres indrets com a Amèrica (Kinginger, 2009). Els aspectes relacionats que han estat investigats han estat d'una àmplia varietat, que va des

---

30 La traducció és dels autors.

de la internacionalització de l'educació superior a la construcció d'una possible identitat europea, així com els factors determinants de la mobilitat i el sorgiment d'un nou tipus d'immigració, que Murphy-Lejeune ha anomenat "els nous estrangers".³¹ Tot i això, fins al present, els resultats dibuixen una realitat més aviat complexa, determinada tant per factors individuals com socials, culturals i també polítics. A més a més, una gran part d'aquesta recerca s'ha dut a terme en contextos molt particulars, cosa que condueix a resultats que poden resultar esbiaixats a l'hora de treure'n conclusions extrapolables.

Pel que fa a l'impacte dels programes de mobilitat en el futur personal i professional dels individus que hi participen, en línies generals, sembla que una estada a l'estranger dóna als joves "certes aptituds i actituds que poden facilitar la ruta per endavant"³² (Murphy-Lejeune, 2004: 74), com podrien ser les actituds cap a les llengües estrangeres o l'autonomia. D'aquesta manera, ens trobem amb un tipus de joves que han après a moure's amb més facilitat i que han esdevingut conscients de la seva capacitat i del seu potencial de traslladar-se d'un lloc a l'altre. Tanmateix, no totes les estades tenen el mateix impacte en la futura vida personal i professional dels participants, ja que hi ha elements considerablement importants que cal tenir en compte, com, per exemple, el context de l'estada i també el context de la partida. D'aquesta manera, ens trobem que les perspectives de futur que un estudiant del sud d'Europa desitjaria com a resultat de la seva participació en un programa de mobilitat poden arribar a ser molt diferents de les d'un altre que té com a punt de partida un país del nord d'Europa.

En aquest article ens proposem analitzar, en primer lloc, les possibilitats de migració futura dels estudiants que realitzen una estada de mobilitat internacional en universitats de Finlàndia, Romania i Catalunya. En segon lloc, analitzem les característiques dels estudiants que han decidit anar a cada una d'aquestes institucions. A més a més, s'examina si les variables classe social i gènere tenen alguna influència sobre les perspectives d'emigrar de la població estudiada. Finalment, ens proposem examinar les perspectives d'emigració futura comparant les respostes obtingudes dels estudiants provinents d'universitats espanyoles amb les respostes dels que provenen d'universitats de països del centre i nord d'Europa, així com amb les respostes dels que provenen d'universitats de fora d'Europa.

9.3. Metodologia

Els resultats que es presenten en aquest article provenen d'un qüestionari que es va administrar al principi del curs acadèmic 2015-2016 a 445 estudiants en programes de mobilitat de 51 nacionalitats diferents que havien triat com a lloc de l'estada una de les destinacions següents: Oulu (Finlàndia), Bucarest (Romania) o Lleida (Catalunya). Les tres localitzacions han estat triades com a representatives del nord, l'est i el sud d'Europa, ja que la nostra hipòtesi inicial era que l'elecció del context no era aleatòria sinó que responia a certes expectatives que els estudiants tenien respecte a la seva estada i també a certes projeccions de futur que anaven més enllà d'aquesta. A més a més, creiem que el context és un element molt impor-

---

31 La traducció és dels autors.

32 La traducció és dels autors.

tant per tenir en compte a l'hora de considerar els resultats de l'estada, ja que cada context determinarà de manera específica els estudiants, i originarà experiències que poden arribar a ser molt diferents i poden tenir diversos efectes sobre el seu futur personal i professional.

El qüestionari, que s'ha administrat al principi de l'estada en format paper i es tornarà a administrar al final de l'estada en format digital, consisteix en 56 preguntes de tipus escales de Likert (1-5) que s'articulen al voltant d'un dels temes següents: ciutadania i identitat nacional; actituds i usos de les llengües; l'anglès com a *lingua franca*; ocupabilitat i creixement personal; comunitats de pràctica; identitats imaginades i transnacionalisme i espais digitals. Tot i això, en aquest article analitzem només les respostes de la pregunta següent al començament de l'estada, i, per tant, les respostes es basen en les expectatives inicials dels subjectes al principi d'aquesta estada:

En el futur, em veig vivint:

Al meu país	1	2	3	4	5
A qualsevol país europeu	1	2	3	4	5
A qualsevol país occidental	1	2	3	4	5
A qualsevol lloc del món.....	1	2	3	4	5

Les preguntes de recerca que ens plantegem respondre són:

1. Quines expectatives de viure a un altre lloc tenen els estudiants de mobilitat en general?
2. Les variables destinació, classe social, gènere i nacionalitat tenen algun efecte respecte a les expectatives futures de viure en un altre lloc?

Per tal de contestar les preguntes s'ha dut a terme una anàlisi de la variància (ANOVA) de mesures repetides en el cas de la primera, i una ANOVA d'un factor per analitzar si les variables destinació, classe social, gènere i nacionalitat tenen algun efecte respecte a les expectatives futures dels estudiants de viure a un altre lloc.

9.4. Resultats

Com hem esmentat abans, per tal d'analitzar les expectatives de mobilitat futura dels estudiants al principi de la seva estada, hem dut a terme una anàlisi de la variància (ANOVA de mesures repetides). Els resultats de l'anàlisi, que es poden observar en la taula 9.1, ens indiquen, en primer lloc, que no hi ha diferències significatives respecte a la possibilitat futura de viure al propi país o a Europa, però sí que es poden apreciar diferències significatives respecte a imaginar-se vivint al propi país, a qualsevol país occidental o de la resta del món; amb una preferència més elevada pel propi país. D'altra banda, també s'aprecien diferències significatives quan comparem les perspectives de mobilitat cap a un país europeu, amb un país occidental o amb qualsevol país del món, en què el futur a Europa sembla l'opció més probable. Finalment, s'observa una preferència més alta per la possibilitat de viure a qualsevol país del món respecte a la possibilitat de viure a qualsevol país occidental.

TAULA 9.1. Perspectives de mobilitat

Futur al propi país	Futur a Europa	Futur a Occident	Futur al món	Sig.
3.5	3.7*	3.0*+	3.2*+	$p < .05$
				Futur al propi país > futur a Occident
				Futur al propi país > futur al món
				Futur a Europa > futur a Occident
				Futur a Europa > futur al món
				Futur a Occident < futur al món

Font: Elaboració pròpia

Pel que fa a les expectatives de viure en un altre lloc, hem comparat les respostes dels estudiants en cadascun dels tres contextos mitjançant una ANOVA d'un factor. Com es pot apreciar a la taula 9.2, hi ha diferències significatives en el cas dels quatre components de la pregunta, entre el grup d'estudiants que ha elegit Oulu com a destinació i el grup que ha elegit Bucarest. A més a més, pel que fa a l'últim component de la pregunta (el futur vivint a qualsevol lloc del món), hi ha diferències significatives tant entre Oulu i Lleida com entre Oulu i Bucarest. Els resultats validen la nostra hipòtesi inicial segons la qual les projeccions de futur dels estudiants que elegeixen un lloc o un altre divergeixen des de bon principi, i són significativament diferents en el cas d'aquells que trien el nord o l'est d'Europa. Els resultats indiquen que aquells individus que decideixen anar a un país del nord d'Europa mostren una preferència més elevada per seguir vivint al seu país que aquells que van a un país de l'est d'Europa. Similarment, els estudiants que havien decidit fer l'estada a Bucarest tenen unes expectatives més altes de viure a Europa o a Occident que aquells que han triat Oulu com a destinació. Finalment, sembla que els estudiants que han decidit anar a un país del nord d'Europa veuen menys possibilitats de viure a qualsevol país del món que els estudiants que han triat un país de l'est o del sud d'Europa.

TAULA 9.2. Perspectives de mobilitat segons la universitat de destí

	Universitat de destí			Sig.
	Oulu	Lleida	Bucarest	
i39_futur propi país	3,8	3,5	3,3	$p < .05$ Oulu > Bucarest
i39_futur Europa	3,5	3,7	4,0	$p < .05$ Oulu < Bucarest
i39_futur Occident	2,9	3,2	3,5	$p < .05$ Oulu < Bucarest
i39_futur món	3,1	3,5	3,6	$p < .05$ Oulu < Bucarest Oulu < Lleida

Font: Elaboració pròpia

Una altra de les variables que volíem analitzar és la classe social. Aquesta variable es basa directament en la pròpia percepció dels estudiants de la classe social a la qual creuen que pertanyen. En el qüestionari es proporcionen quatre opcions de les quals els estudiants han de triar la que consideren que descriu millor la seva condició social. Les opcions són: baixa, mitjana-baixa, mitjana-alta i alta. Tot i això, per tal de poder portar a terme l'anàlisi que ens ocupa, les hem agrupat en dues grans categories, aglutinant classe baixa i mitjana-baixa, per una banda, i classe alta i mitjana-alta, per l'altra. Els resultats, que es poden apreciar en la taula 9.3, ens indiquen que no hi ha diferències significatives pel que fa a la classe social respecte a les perspectives de viure en el propi país, a Europa o a qualsevol país occidental. Tanmateix, sí que es poden apreciar diferències significatives pel que fa a un possible futur vivint a qualsevol país del món, en què els estudiants que afirmen pertànyer a la classe baixa o mitjana-baixa mostren una preferència més elevada per un futur a qualsevol lloc del món que els estudiants que afirmen pertànyer a la classe mitjana-alta o alta.

TAULA 9.3. Perspectives de mobilitat segons la classe social

	Classe social		Sig.
	Baixa i mitjana-baixa	Alta i mitjana-alta	
i39_futur propi país	3,5	3,6	<i>p</i> < .05
i39_futur Europa	3,7	3,7	
i39_futur Occident	2,9	3,0	
i39_futur món	3,5	3,1	

Font: Elaboració pròpia

En relació amb la influència del sexe sobre les perspectives de mobilitat futura a Europa, a Occident o al món, podem observar que no hi ha cap diferència significativa entre homes i dones. Tot i això, sí que es poden observar diferències significatives en el cas d'un futur imaginat al propi país, en què les dones mostren una preferència més alta de voler seguir vivint al seu país que els homes (vegeu taula 9.4).

TAULA 9.4. Perspectives de mobilitat segons el sexe

	Sexe		Sig.
	Home	Dona	
i39_futur propi país	3,4	3,7	<i>P</i> < .05
i39_futur Europa	3,7	3,0	
i39_futur occident	3,1	2,9	
i39_futur món	3,2	3,3	

Font: Elaboració pròpia

Finalment, per tal de dur a terme l'anàlisi de les diferències segons la variable nacionalitat, hem fet una selecció de les nacionalitats de les quals hi havia més participants: xinesa, alemanya, mexicana, espanyola, holandesa, francesa, brasilera i italiana. A continuació, hem portat a terme una ANOVA per a cadascun dels quatre components de la pregunta tenint en compte aquesta variable.

Per tant, tal com es pot observar en la taula 9.5, pel que fa al futur al propi país els estudiants xinesos són els que se situen més amunt, i es diferencien significativament dels estudiants italians.

D'altra banda, respecte a un possible futur en un país europeu (vegeu taula 9.6), els estudiants espanyols i els italians semblen els més propensos a imaginar-se una vida fora del seu país però dins del continent, i es diferencien clarament dels estudiants xinesos. És interessant veure també que tot i no diferenciar-se significativament dels espanyols i els italians, els estudiants alemanys se situen només lleugerament per damunt dels xinesos respecte a un possible futur a qualsevol país d'Europa. Aquesta tendència es veu encara més pronunciada en el cas d'un possible futur a qualsevol país occidental, en què es poden apreciar diferències significatives entre els tres països mediterranis (Espanya, França i Itàlia) i també Holanda respecte als estudiants d'Alemanya, que se situen al límit inferior (vegeu taula 9.7).

Finalment, pel que fa a un possible futur a qualsevol país del món, tal com es pot apreciar en la taula 9.8, no hi ha diferències significatives entre les set nacionalitats analitzades, però sí que es pot observar que, un altre cop, els estudiants dels països del voltant del Mediterrani es veuen més propensos a emigrar que els estudiants alemanys.

TAULA 9.5. Perspectives de futur al propi país segons la nacionalitat

Nacionalitat	Futur al propi país	Sig.
Xinesa	4,3	
Alemanya	3,9	
Mexicana	3,8	
Espanyola	3,7	$p < .05$ Xinesa > italiana
Holandesa	3,7	
Francesa	3,6	
Brasilera	3,4	
Italiana	3,0	

Font: Elaboració pròpia

TAULA 9.6. Perspectives de futur a Europa segons la nacionalitat

Nacionalitat	Futur a Europa	Sig.
Espanyola	4,1	
Italiana	4,0*	
Brasilera	3,9	
Mexicana	3,7	$p < .05$
Francesa	3,7	Espanyola > xinesa Italiana > xinesa
Holandesa	3,5	
Alemanya	3,5	
Xinesa	3,0*	

Font: Elaboració pròpia

TAULA 9.7. Perspectives de futur a occident segons la nacionalitat

Nacionalitat	Futur a Occident	Sig.
Italiana	3,5	
Holandesa	3,5+	
Espanyola	3,4*	$p < .05$
Francesa	3,3 -	Italiana > alemanya Holandesa > alemanya
Brasilera	2,9	Espanyola > alemanya Francesa > alemanya
Xinesa	2,8	
Mexicana	2,7	
Alemanya	2,6*+ -	

Font: Elaboració pròpia

TAULA 9.8. Perspectives de futur a qualsevol lloc del món segons la nacionalitat

Nacionalitat	Futur al món	Sig.
Holandesa	3,9	
Brasilera	3,7	
Francesa	3,5	
Italiana	3,5	
Xinesa	3,3	Cap diferència significativa
Espanyola	3,3	
Mexicana	3,1	
Alemanya	2,9	

Font: Elaboració pròpia

9.5. Discussió

Entre els fonaments subjacents dels programes de mobilitat europea, ens trobem amb una importància molt gran atorgada a dues grans raons. En primer lloc, hi ha un objectiu econòmic, que sosté que el fet d'estudiar a l'estranger durant un període concret de temps augmentarà la mobilitat geogràfica dels estudiants en el seu futur acadèmic, i assegurarà, per tant, la competitivitat d'Europa entre les altres economies globals (Van Mol, 2013). En segon lloc, ens trobem amb la consolidació d'una identitat europea compartida i la creació d'una ciutadania europea (King i Ruiz, 2003; Sigalas, 2010) com a resultat de la interacció entre estudiants d'origen europeu diferent.

En la secció anterior, hem pogut observar quines són les perspectives de mobilitat generals al principi de la seva estada dels estudiants de mobilitat que havien elegit com a destinació el nord, l'est o el sud d'Europa. A més a més, hem analitzat les diferències i similituds entre els estudiants agrupats segons la universitat de destí, la classe social, el gènere i la nacionalitat, respectivament. En línies generals, els resultats ens indiquen, des de bon principi, una preferència pels països del continent europeu, clarament marcada quan és comparada amb qualsevol país occidental o qualsevol país de la resta del món, i només una mica per damunt del propi país. És important esmentar, també, que tot i que alguns estudiants provenien de països de fora d'Europa, podem observar que fins i tot aquells que vénen de països com el Brasil mostren una preferència elevada per un futur al continent europeu. Aquests resultats confirmen els d'altres estudis que caracteritzen els estudiants Erasmus com un grup que adoptaria fàcilment la identitat europea (e. g., Fligstein, 2008). Tot i això, tenint en compte que les respostes que han estat analitzades es basen en les percepcions dels estudiants al principi de l'estada, ens sorgeix una pregunta: és el programa de mobilitat el que dóna suport a la consolidació d'aquesta identitat, o és aquesta una condició prèvia a la decisió de marxar?

També hem pogut observar una clara diferenciació entre les perspectives de mobilitat de la població estudiantil que ha elegit el nord o l'est d'Europa com a destinació de la seva estada. Aquests resultats ens fan qüestionar la validesa del discurs homogeneïtzador respecte als programes de mobilitat que ens arriba d'institucions com la Unió Europea, ja que la universitat de destí no sembla aleatòria sinó que els estudiants mostren unes certes característiques pel que fa a les seves projeccions de futur. D'aquesta manera, ens trobem que els estudiants que han elegit una universitat finesa es mostren més reticents a viure i treballar en un país diferent del seu que aquells que s'han decantat per una universitat romanesa. La mateixa tendència se segueix en el cas de qualsevol país europeu i qualsevol país occidental, i esdevé una diferència entre aquells que van al nord, per una banda, i els que van a l'est i al sud, per l'altra. Aquests resultats van en consonància amb els d'altres estudis anteriors. Per exemple, González, Bustillo i Mariel (2011) afirmen que la teoria del model de migració cost-benefici, tot i no poder aplicar-se directament als programes de mobilitat, sí que es pot relacionar de manera directa amb la recerca que ha mostrat que el programa Erasmus té un impacte professional positiu sobre el futur dels que hi participen. Segons aquesta teoria, una persona pot decidir emigrar si els beneficis anticipats de la migració són més grans que els costos que suposa, i que es tradueixen normalment en millors oportunitats

laborals al país d'origen. Conseqüentment, podríem afirmar que aquells estudiants que decideixen passar un període de la seva carrera en un país del nord d'Europa, on el nivell de vida és més elevat que als països del sud o de l'est del continent, és probable que relacionin la seva estada de mobilitat amb un futur professional més pròsper als seus països d'origen.

Pel que fa a la classe social, els resultats ens fan reconsiderar la idea tradicional que els individus de classe alta tenen una identitat més cosmopolita, que potser és deguda en part a la seva capacitat de viatjar i viure diferents realitats. En les nostres dades, s'aprecia que els estudiants que afirmen pertànyer a la classe baixa o mitjana-baixa veuen més possibilitats d'emigrar a qualsevol lloc del món que els seus companys de classe alta o mitjana-alta. El context socioeconòmic europeu del moment, amb un augment de la precarietat laboral i al qual se li han de sumar altres factors de tipus més individual que no hem pogut tenir en compte en aquesta anàlisi, podrien ser determinants a l'hora de considerar la possibilitat de viure a qualsevol lloc del món d'aquells joves que provenen d'un context familiar de classe baixa o mitjana baixa.

Quant a la variable gènere, només hem pogut observar diferències significatives en el cas del primer component de la pregunta (viure al propi país), les quals indiquen una preferència més gran per part de les estudiants de viure i treballar al lloc d'origen en el futur respecte als seus companys de gènere masculí. Aquests resultats ens indiquen que tot i que numèricament i sociològicament hem entrat en una nova fase de la migració femenina (Cohen, 1997), és probable que l'increment en el nombre de dones independents que migren sigui degut més a les dones que treballen en el sector serveis i que la migració de dones independents amb estudis universitaris no sigui equiparable a la dels seus companys homes.

Finalment, hem analitzat les possibilitats futures de viure al propi país, a un altre país europeu, occidental o a qualsevol país del món de les nacionalitats més nombroses que han participat en l'estudi. Pel que fa al primer punt (les possibilitats futures de viure al propi país), hem pogut observar diferències significatives entre els estudiants xinesos i els italians, amb una inclinació molt evident de seguir vivint al propi país per part dels primers. Aquest resultat es corresponen amb el context socioeconòmic, atès que la Xina és un país amb una taxa d'atur molt més baixa que la italiana.

D'altra banda, pel que fa a un possible futur a qualsevol país europeu, podem observar que hi ha diferències significatives entre els estudiants espanyols i italians, per una banda, i els xinesos per l'altra. Aquesta diferència pot ser deguda, en part, al fet que per als participants que vénen de la Xina, el continent europeu pot resultar molt més diferent que per als que ja hi han nascut. Tanmateix, podem observar que tot i no diferenciar-se significativament dels espanyols i els italians, els estudiants alemanys se situen només una mica per damunt dels xinesos, malgrat provenir d'un país europeu. Això ens indica que, a més a més de les diferències culturals, hi ha, certament, unes diferències econòmiques entre els països d'Europa, per les quals la població estudiantil d'alguns països (especialment els països del sud) s'ha vist afectada i ha pres consciència de la necessitat d'haver de treballar fora dels països d'origen.

En relació amb un futur imaginat a qualsevol país d'Occident hem pogut observar diferències significatives entre els estudiants espanyols, holandesos i italians, per una banda, i els alemanys, per l'altra. A més a més, són aquests últims els que se situen també a baix de tot pel que fa a un possible futur a qualsevol lloc del món. Aquests fets donen suport a la nostra hipòtesi segons la qual el context socioeconòmic del país té una importància clau pel que fa a les perspectives d'emigració dels estudiants.

9.6. Conclusions

Tenint en compte els resultats presentats anteriorment, podem afirmar que les perspectives dels estudiants de mobilitat de viure al seu propi país, en un altre país europeu, occidental o a qualsevol país del món són diferents en funció del lloc de l'estada, els països d'origen, el gènere, la classe social i, segurament, la distància sociocultural i espacial entre els llocs d'origen i els possibles llocs on emigrar.

Les nostres dades mostren una clara diferenciació entre les perspectives de viure al propi país o a qualsevol país europeu, per una banda, i les de viure a qualsevol país occidental o a qualsevol país del món, per l'altra. Aquest fet ens fa pensar que, ja d'entrada, els estudiants de mobilitat abracen la idea de viure a Europa de la mateixa manera que ho fan amb la idea de seguir vivint al seu país, la qual cosa ja havia estat plasmada en estudis anteriors, com, per exemple, Van Mol, que afirma que "és important tenir present que els estudiants de mobilitat europeus poden pertànyer a un grup selecte, el qual a priori està més orientat cap a Europa"³³ (Van Mol, 2012: 212). A més a més, el mateix autor ens informa que "un període d'estudiar a l'estranger afegeix noves capes a la percepció que els estudiants tenen d'Europa"³⁴ (Van Mol, 2012: 220). Aquesta percepció es pot veure afectada pel fet d'anar a un lloc o un altre, però el que hem vist és que ja d'entrada els estudiants que van a llocs diferents d'Europa mostren també predisposicions diferents cap a les possibilitats d'emigració futura.

D'altra banda, hem pogut observar diferències significatives pel que fa a un futur imaginat a qualsevol lloc del món entre els estudiants que afirmaven pertànyer a la classe baixa o mitjana-baixa i els seus companys de classe alta o mitjana-alta, amb una puntuació més elevada per part dels primers. Aquests resultats ens condueixen a la relació entre la globalització i la mobilitat estudiantil. Findlay *et al.* (2011) ja van establir la relació entre la mobilitat estudiantil i altres trajectòries de mobilitat més àmplies, tant abans com després de l'estada a l'estranger. D'altra banda, Sklair (2001) afirma que hi ha una *educació de classe mundial* que per a alguns està incrustada en una cultura de la mobilitat que atorga un capital simbòlic al simple fet d'haver viscut a l'estranger i que aspira a desencadenar-se en trajectòries professionals internacionals que alguns poden veure com el segell distintiu de la classe capitalista transnacional. Tot i això, els mateixos Findlay *et al.* (2012) ens avisen sobre la necessitat de documentar de quina manera la "diferència educacional" fa de medidora en la relació entre classe i "classe mundial". A més a més, és inevitable pensar en

---

33 La traducció és dels autors.

34 La traducció és dels autors.

quines mesures estarien disposats a adoptar aquells estudiants de mobilitat amb menys recursos per tal d'aconseguir tenir una carrera professional internacional i fins a quin punt aquestes mesures es diferencien de les dels seus companys amb més recursos.

També resulta interessant observar la preferència més accentuada de seguir vivint al propi país de la població estudiantil femenina. Aquests resultats ens indiquen que malgrat que els índexs de mobilitat femenins han pogut augmentar, quan es tracta de dones amb estudis superiors les aspiracions de mobilitat fora del seu país d'origen són més reduïdes que les dels homes.

Finalment, els resultats d'aquest estudi també ens permeten afirmar que les perspectives de migració futura dels estudiants de mobilitat són diferents quan es té en compte el país d'origen, amb una tendència clara cap a la mobilitat futura d'aquells estudiants provinents de països que han estat afectats per la crisi econòmica i una reticència més pronunciada a emigrar d'aquells que provenen de països emergents o que tenen una economia més solvent.

En conjunt, aquests resultats ens mostren la diversitat d'elements que poden condicionar les perspectives de mobilitat futura en un context migratori per part d'estudiants que estan començant la seva experiència de mobilitat internacional en un context universitari.

9.7. Bibliografia

COHEN, R. (1997). *Seven Forms of International Migration: A Global Sketch*. Background Paper for the Summer School in Key Issues in Migration Research, YDRA, Greece, 4-17 May 1997.

COMISSIÓ EUROPEA (2011). "Erasmus – facts, figures & trends". A: *The European Union Support for Student and Staff Exchanges and University Cooperation in 2009/2010*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

FINDLAY, A. *et al.* (2011). "World class? An investigation of globalisation, difference and International student mobility". A: *Transactions of the Institute of British Geographers*.

FLIGSTEIN, N. (2008). *Euroclash. The EU, European Identity, and the Future of Europe*. Oxford: Oxford University Press.

GALLEGO, L. (2014). *Language policy and internationalisation: The experience of international students at a Catalan university*. Tesis doctoral. Disponible en línia a: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/146283>> [Consulta: 20 de maig de 2016].

GONZÁLEZ, C.; BUSTILLO, R. i MARIEL, P. (2011). "The determinants of International student mobility flows: an empirical study on the Erasmus programme". A: *Higher Education*, núm. 62, p. 413-430.